

עֲלֵיתָהּ נְשִׂימָהּ.

מאת

ש. עגנון

לשם רבי ש. בן-ציון.

מתחלה לא היתה דעתו של אותו "חזור" להכנס לעירה זו כלל. יודע היה שיושביה ליטאים גמורים הם, ולבותיהם של אלו אטומים מחמימותה של תורה ונשמותיהם כברזל זה, שאף אם להבה אינו מפעפעתו, ואיך יעלה בידו להפיה בהם יראת שמים וחדוה של מצוה? אבל מכיון שהחשיך עליו בדרך, וערב שבת בין השמשות ממשמש ובא, נטל את הפציו ומלטל עצמו לתוך בית מדרש אחד, נתקפל שם בקרן זוית וקדש עליו היום.

לאחר ש"נחטפה" תפלת ערבית של שבת, שכמעט נתקררו הימנה כתלי בית המדרש, התחילו המתפללים מנצחים זה את זה באיזה דבר הלכה, נתיגעו כלם ולא היו יודעים בה פשר דבר. נמפל אליהם גם אותו חזור ונתערב בשיחתם. ראו הכל שהלכה כמותו, נתן הרב עיניו בו והביר שהוא מופלג בתורה. הפציר בו שיהא שובת בביתו, נעתר לו החזור והלך אחריו.

נסתכל החזור בהתנהגותו של הרב. אין זו מן המדה כלל!—יושב לו זה בראש השלחן ומטה עיניו כלפי "פני יהושע", מצחו נעשה חרדין חרדין ומטפי זיעה יורדים הימנו לתוך הרוטב שהביאו לפניו. עיני שבת מלכתא מציצות מתוך הרוטב והוא אינו מפנה אליו את לבו כלל. ומסובים עמו בני ביתו ופשטות של חולין נודפת מפניהם. באותה השעה נזכר החזור ברבו הקדוש. כשהיה מגיע ערב שבת אחר חצות, היה הוא שלימ"א תולה את נשמתו של חול במסמר על גבי הקיר, כדי שלא תהלל קדושתה של הנשמה היתרה. נתמלאו עיני החזור דמעות ובכה: רבוננו של עולם! למה, אי, למה גרשתני מלהסתפח בנחלת צדיקים והיבחותני לבתת רגלי בשממות מדבר. ואני אמרתי אסע על פני תבל, להוכיח במישור ענוי ארץ ולהשיב רבים מעז, ומנעתי את נפשי מטובה, והנה נשתעבד רוחי כלו לחולין ונשמתו, וי לה, כמעט שנממנה בחול. בתוך כך התחילו הרב ובנו מתוכחים בדבר קשה. תלי תלים של בקיאות וחרירות! הכל יש כאן, אבל לחלוחית של נשמה — אין אפילו טפה. מטמאים הם את המחור ומעלים הרים במברה ואין רואה להעלות גם את הנפש...

יצא אף הוא עמהם במלחמתה של תורה. רצה מעיקרא להראות להם תורה שדרכיה דרבי נועם ולקבוע בלבם אהבת הבורא, אלא שראה שאין פה המקום, שמא יביר הרב מהותו, ויגרשנו. עד למוציא שבת אפשר יניחנו, אבל מיד אחרי הברדה מסתמא יהדפנו מביתו. והוא, החזור, דעתו עוד להיות פה, בדין שישאר כאן, שהרי תחה על קנקנו של בן הרב ועמד עליו, ש"בלי יקר" הוא, מוכשר לקבל מהרה, וחובה עליו להציל נפש אחת מישראל. לפיכך סתם לעת עתה את מעשיו, הצניע הליכותיו וכבש תורתו בתוך מעיו ובחר להתנהג כאחד מהם, כלומר, כברי-אוריין עובר אורח שרגילים בכמותו. עד שתהא השעה ראויה להוציא חמתו מנרתיקה.

בשנסתלקה השבת והגיעה שעתו לצאת לדרך, מצא אמתלא לעצמו, כרי שיהא נשאר במקומו. נענה לו הרב, ולא עוד, אלא ששמה עליו: תלמיד חכם כמותו בא בצל קורתו לדור אתו בכפיפה אחת.

שמה החוזר בכך וראה בזה כעין סיעתא דשמיא. עכשיו, מכיון שעלה לו זה, יעלה איה בידו מתוך כך לפרסם תורת רבו ולעשות לו נפשות רבות; ולא עוד אלא ששקולה נפש זו של בן הרב כנגד הרבה מישראל. בעצם הענין, אין שום הבדל בין ישראל לישראל, ברם חילוק יש בין נשמה לנשמה, וכשם שיש בעולם נשמות, שמקור מחצבתן מן הראש, כך יש כנגדן הרבה, נשמות מן העקב, היינו ששורש יניקתן אינו אלא מן העקב, ועל כגון אלו היה פה קדשו של הזקן, נשמתו בנגו מרומים, אומר: פיאט'ע נשמות', לשונו ממש. ונשמה זו, נשמתו של בן הרב, גדולה היא ועתידה שתתפשט אורה בכל העולם כולו. וחפץ היה החוזר שיחד עם האור תבוא גם חמימות, אותה החמימות, שתבל ויושביה כמהם לה ככה.

היה החוזר יושב בכלוב היגון ובמאסר התקוה, מתקין את האברך בפרוודור התורה, להכנס אח"כ במרקלין של ח"ן, והיה מצפה לפעולה, בעזרת-השם, והיו חוזרים אחרי כל ענין סתום בספרי הפוסקים וכל אחד מהם מגיד משנתו לפני חברו. אפס אין דבר קשה לפני האברך. כל הפלפולים והעקולים מוליכים אותו אל דרכי השכל הישר. בקש החוזר שיהיו לומדים דף פשוט בגמרא. לגלג אותו צעיר: למדנים הללו, שכל רו לא אנים להם, במה הם עוסקים? כאלו אין בעולם למעלה מזה.

ברר לו החוזר דברים הרבה, שלכאורה פשוטים וידועים הם, והנה כמה רמוזים יש בהם, כמה ענינים תלויים בתוכם, וכך היה מוליכו ממדרגה למדרגה על שלבי החכמה; מוסר לו גופי רמוזים ונשמותיהם, עד שסגל את דעתו להבין ולהשכיל מה שלא זכה לו עוד תלמיד חכם ליטאי מימיו.

וכשבבר הגיע למדרגה גדולה בדרכי השם וקנה לו, בחינה' והסתכלות בעולם הזה ובעולם הבא מסר לו החוזר דבריו הקדושים של הזקן, זי"ע, שהיה אומר לפני הקב"ה: רבנו של עולם! היני מוותר על כל מה שיש בעולמך, על גן העדן ואפילו על שערי האורה, על הכל אני מוחל לך במחילה גמורה, רוצה אני רק בך, אותך לבדך, כביכול!

באותה השעה נודעו עזרתיקה של הנשמה הקלושה וכל ליטא' נחתכה הימנה בפעם אחת. רבבות מינים של כסופים ותשוקות, שמעולם לא זכו להם בניהם של אנשי ליטא הללו, היו מציצים מתוך עיניו המהירות, העמלות בעמלה של תורה, מציצים ומבקשים מה למעלה, אך אצבעות ידיו הרכות נתעוררו והיו מגששות באפלה בחללו של עולם. באותה שעה נשתפכה בו מין מרה שחורה ואיזה יגון-עד חבקהו.

הרגיש הרב בשנוי זה. היה רואה ואינו יודע מה רואה, הרהר שמא שיב חזרו לבנו, ח"ו, אותן פעימות הלב שמררו את חייו. שאל לפשר דבר. נענה לו החוזר, שאינו רואה כלום, עוסקים הם בתורה והכל נוהג כשירה. לא נחה דעתו של הרב. נמפל לבנו ושאלו, אם נתעורר בו שוב אותו המיחוש של דפיקת הלב. ידע הבן, שאביו זקן הוא ושיב אין עוד שום חפציות' לפניו. חייו כבר אברו בתורה פלגאית ושום דבר לא יחזיריהו למוטב, יענה לו, שהכל, ברוך השם, כמו שצריך להיות, ואין שום חולשה שולמת בגופו. ברם לבו היה מתפלל בבכיה: רבין העולמים מי יתן והיה לבי פועם. לב זה שנחת בי כלום דופק הוא? אדרבה, נחבא הוא ומצטמצם נגד שמך הגדול והנורא!

והקב"ה מחליף את הזמנים ומעביר לילה מפני יום, ימים עוברים וגופן של הלכות מפנים מקום לנשמותיהן של אלו, ואף גופו של בן הרב הולך ותש ואין ביכולתו עוד לסבול מעמם נשמתו, והוא הולך וקונה שלמות במשנתו. וכבר הספיק ללמוד כל

חמשה חומשי תורה עפ"י דרכי ישראל.

שוב אינו לומר יותר. יושב הוא חדר בחדר, כבוש בתוך נפשו ושומע תורה מ פ רבו, והשכינה שרויה ביניהם. ולפרקים היא שומע בתוך לבו את פעמי נעליה, בשעה ש הוא יוצאת ברקידים עם הקב"ה כביכול, וניגון אור שמש מלוח הינתם. אבל זה למעלה הימנו, כמה רקיעים מבדילים בינו ובין רבונו, ולבו מתמוגג עליו.

מרא! מרא! הא תינח, בראת גן עדן בעולמך ושמת להט חרב מתהפכת בפתחו— יהי רצון שישרפו עצמותי בניהנם, ובלבד שיגיע מהן גרגיר אבק קטן אליך. אבל גם אל מסתתר בשפירר חביון, ושחקים פרושים למעלה ואינם מניחים את העצם המעפיל והנפש המעפילה לעלות. ורק בת קול ממרחקים יגיע: אוי להם לבנים, שגלו מעל שלחן אביהם!

הנפש מתביססת בדמעות והנשמה טובעת בהן. גלו גלו מעל שלחן אבא! ואימתי תהא שעתם מנעת לחזור אליו. וי, וי, מתי תמלוך עלינו? הגיעה השעה!

העולם השפל, שאינו אלא מין מסרק לגרד בו את החלאה הנפשית, כל-כך מטומטם הוא, ומה לנו עוד פה.

גם חיבוב ספרי קדושים חמק עבר מעליו, וכמעט שאינו קירא בהם. רק ספר אחד עדיין יש, ואותו ספר הריוו באמת קודש קדשים. ים של אהבה מבצבץ בתוכו, שמתגברת לעלות לשמו יתברך. זוהי הפעם הראשונה שעמד עליו, כשהתחיל רבו מלמדו פסוק בשיר השירים בערב שבת זו אחר הצות.

ונפשו מתגברת בתוכו ומתרחבת בו. קירות החדר מעיקים, צר לו המקום בפנה זו. הלאה! הלאה!

שם יניד לבית יעקב בוסף והשתוקקות לבורא עולם וחבלי אהבה יספר להם. תש כחה של חמה, ומלכת הימים מתקרבת ונכנסת לתיך העירה ובני ישראל מקבלים פניה בגרות. על פתחי בתיהן ריבות כשרות עומדות, פרוקות שער ומקושטות לכבוד שבת. עוסקות הן בשיחה נאה ומתענגות על הריח הצח שנושב בערבית. רגע ויעבור עליהן הרב ובנו אל בית המדרש. כמה נאה צירתי של איתו בחור, כמה אוהבות הן להתענג על זיו עיניו. הנה נכנס הרב לבית המדרש. בעל התפלה מתקרב לקרות לפני התיבה שיר השירים.

אבל איפה הוא בנו של הרב?

הנה הוא בא, הוא רץ שלא כדרך בן אדם ורוממות אל בנפשו, הנה הוא מקפץ על הבימה, עיניו תועות במרחב. נתפשמו אצבעותיו והוא מכה בשלחן.

נתבהלו כולם, וסברו שיצא ח"ו, מדעתו.

ברם הוא אינו משים את לבו להם. דומם ימה אוזן לפעמי השכינה, שבאה לקחתו אליה. לבו יוצא לקראתה בגולה ורעדה.

אורות עולם מזהירות בראשו. רב חסד, האמנם אור הגנוז הוא זה או רק אחרית זהרי חמה של ערב שבת קודש, שנכנסו לתיך חלוני בית המדרש. באותה השעה נפתח גרונו של זה הבחור והיה קורא בחמימות איומה פסוק פסוק בשיר השירים. וקולו הילך ומתגבר, עד שנשתתק כל הקהל, והיו נמשכים אחריו ונתלהבו בחמימותי עד שהגיש ל משכני אחרוך נרוצה. ולא עברו רגעים מרובים עד שגמר את פסוקו ונשמתו עלתה במהרה ושפתיו השיחקת רחשו: הביאני המלך חדריו!

הַשְׁלָח

מכתב-בִּיעוּר חרשי

לספרות, למדע ולעניני-החיים.

המו"ל:
חברת "אחיאסף".

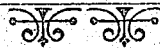
ד"ר יוסף קלוזנר,
ח. נ. ביאליק.

העורכים:

ברך ב"א.

(חברות קב"א-קב"ו).

אב תרס"ט-טבת תר"ע.

אודיסא

בדפוס ח. נ. ביאליק-ש. בורישקין.